

การศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*
A STUDY OF WASTE MANAGEMENT GUIDELINES IN BAN RANG PLUB COMMUNITY,
BAN PONG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

อรชร ไกรจักร, พระมหาวัชรยุทธ ญาณกิตติ และ พระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ

Orachorn Kraichakr, Phramaha Warantorn Yanakittiand Phramaha Nitithat Yanasitthi

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: pu_2556@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะในชุมชนบ้านรางพลับ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากชุมชนบ้านรางพลับตั้งอยู่ในอำเภอบ้านโป่ง ซึ่งมีโรงงานถึง 700 แห่ง พนักงานโรงงานที่สัญจรผ่านชุมชนบ้านรางพลับมักจะนำขยะมาทิ้งลงในถังขยะของชุมชนบ้านรางพลับ จนทำให้ปริมาณขยะในชุมชนบ้านรางพลับมีจำนวนมากและถังขยะเต็มอย่างรวดเร็ว ขยะล้นออกมาจากถังบริเวณรอบถังขยะจึงสกปรก ดังนั้น ชุมชนบ้านรางพลับจึงได้แก้ไขปัญหาขยะตามขั้นตอนดังนี้ 1) การให้ความรู้ด้านการจัดการขยะแก่ชาวบ้าน 2) การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ 3) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะ 4) การส่งมอบผลประโยชน์จากการจัดการขยะแก่ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนบ้านรางพลับมีความตั้งใจพัฒนาชุมชนของตนให้ปลอดขยะ ฉะนั้นชุมชนบ้านรางพลับจึงได้เป็นชุมชนปลอดขยะ “Zero Waste” ในปี พ.ศ. 2562

คำสำคัญ: บ้านรางพลับ; การจัดการขยะ; แนวทาง

ABSTRACT

This research article has two objectives: 1) to study the background of the waste problem in the Ban Rang Plub community, and 2) to study waste management guidelines in the Ban Rang Plub community. This research was qualitative, collecting data through in-depth interviews and analyzing data according to content analysis principles. The results found that, in the past, as the Ban Rang Plub community was located in Ban Pong District where there were 700 factories, the factory staff traveling through the Ban Rang Plub community often brought waste to throw into bins of the Ban Rang Plub community. As a result, the amount of waste in the Ban Rang Plub community was large and the bins quickly filled up, garbage overflowed from the bin, and the area around the bin became dirty.

* Received April 10, 2023; Revised September 19, 2023; Accepted October 4, 2023

Therefore, the waste problem in the Ban Rang Plub community was solved by the following steps: 1) providing knowledge about waste management to villagers, 2) creating participation in waste management, 3) doing activities to promote waste management, and 4) delivering benefits from waste management to villagers in the community. The leaders and villagers in Ban Rang Plub community intended to develop their community to be waste-free. Hence, the Ban Rang Plub community became a “Zero Waste” community in 2019.

Keywords; Ban Rang Plub; Waste Management; Guidelines

บทนำ

ในโลกปัจจุบันปริมาณขยะได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นปัญหาระดับโลกโดยหลายประเทศทั่วโลกต่างประสบปัญหาปริมาณขยะคล้าย ๆ กันแต่เป็นที่ประหลาดใจว่า สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วแต่มีค่าเฉลี่ยการผลิตขยะต่อประชากรสูงที่สุดในโลก ซึ่งสร้างปริมาณขยะราว 12% ของปริมาณขยะทั่วโลกทั้ง ๆ ที่สหรัฐอเมริกามีประชากรเพียง 4% ของจำนวนประชากรโลกทั้งหมด นอกจากนี้ประเทศที่พัฒนาแล้วอีกหลายประเทศ เช่น เนเธอร์แลนด์ แคนาดา และออสเตรเลีย ที่สร้างปริมาณขยะจำนวนมากไม่แพ้สหรัฐอเมริกาเลย และในขณะเดียวประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาติดอันดับที่ 61 ของโลก แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยกลับเป็นประเทศหนึ่งที่มีปริมาณขยะทะเลมากที่สุดเป็นอันดับที่ 6 ของโลก โดยมีปริมาณมากถึง 1.55 ล้านตันในปี พ.ศ. 2560 และยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกปี

จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในภาคกลางทางทิศตะวันตกห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 100 กิโลเมตรนับว่าเป็นจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดอีกจังหวัดหนึ่ง การที่เศรษฐกิจเจริญเติบโต ประชาชนในจังหวัดราชบุรีจึงมีกำลังในการซื้อสินค้า สิ่งที่ตามมาคือปริมาณขยะ การรวบรวมข้อมูลด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดราชบุรี ในปี พ.ศ. 2562 พบว่า ในจังหวัดราชบุรีนั้นมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้นจำนวน 111 แห่ง จำแนกเป็นเทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 30 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 77 แห่ง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 873,148 คน ซึ่งจากการคำนวณปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ตามเกณฑ์ของกรมควบคุมมลพิษกับฐานประชากรตามทะเบียนราษฎรของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นแบ่งตามเขตการปกครองในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลเมือง 1.15 กิโลกรัม/คน/วัน ในเทศบาลตำบล 1.02 กิโลกรัม/คน/วัน และในองค์การบริหารส่วนตำบล 0.91 กิโลกรัม/คน/วัน ฉะนั้น ในจังหวัดราชบุรีจึงมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมดประมาณ 872.04 ตัน/วัน หรือ 318,29 ตัน/ปี โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการเก็บขนขยะจำนวน 80 แห่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ได้ให้บริการเก็บขนขยะ จำนวน 31 แห่ง

ผลกระทบจากปัญหาขยะแล้วดำเนินการจัดการขยะในชุมชน ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนหนองไม้เฝ้า ซึ่งในอดีตเคยประสบปัญหาขยะล้นเมือง ต่อมานายสมบัติ เทพรส นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาหลวง ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้ถอดบทเรียนจาก SCG เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และได้นำวิธีการ “บ้านโป่งโมเดล” มาแก้ไขปัญหาล้นเมือง โดยเริ่มต้นเรียนรู้จากต้นแบบชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ จนขยายผลมาสู่ชุมชนบ้านหนองไม้เฝ้า ตำบลเขาหลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็น 1 ใน 17 ชุมชน ของอำเภอบ้านโป่ง ที่เข้าร่วมโครงการ “ชุมชน LIKE (ไว้) ขยะ” โดยใช้เวลากว่า 1 ปีเพื่อให้หลุดพ้นวิกฤติขยะ จนก้าวขึ้นเป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืนในระดับประเทศ สำหรับวิธีการบริหารจัดการขยะเพื่อเพิ่มมูลค่าขยะมีอยู่ 4 วิธี ได้แก่ 1. ทำน้ำหมักและปุ๋ยจากเศษอาหาร 2. เปลี่ยนเศษไม้ไผ่เป็นงานจักสาน 3. เปลี่ยนเศษผ้าเป็นผ้าอ้อมสำเร็จรูป 4. พกถุงผ้ามาใส่ขยะ

แต่มีแลกไข่ การเพิ่มมูลค่าขยะของชุมชนบ้านหนองไม้เฝ้าไม้ไข่เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษในท้องถิ่น แต่ยังสามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ เช่น รายได้ที่เกิดจากขยะรีไซเคิลถูกนำไปตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และเป็นทุนการศึกษาสำหรับเยาวชนในชุมชน

จะเห็นได้ว่า ชุมชนหนองไม้เฝ้า ได้รับความรู้จากต้นแบบชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แล้วนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ปลอดขยะ จนกระทั่งชุมชนหนองไม้เฝ้ากลายเป็นชุมชนปลอดขยะอย่างยั่งยืน ฉะนั้น คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า การศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับจะทำให้เห็นวิธีการแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชนและจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหามลพิษในชุมชนบ้านรางพลับ และแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหามลพิษในชุมชนบ้านรางพลับอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** คณะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ชนิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Method) เพื่อศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหามลพิษ และแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ

2. **พื้นที่วิจัย** คณะผู้วิจัยกำหนดชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่วิจัย เพราะชุมชนบ้านรางพลับเป็นชุมชนปลอดขยะ Zero Waste การศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ จะทำให้เห็นแนวทางการจัดการขยะที่จะนำไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ

3. **เครื่องมือวิจัย** คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยได้สร้างเครื่องมือวิจัยตามขั้นตอนดังนี้ 1. ศึกษาหลักการทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ แล้วสร้างคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ 2. ขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์พร้อมกับการนำเสนอร่างคำถามการสัมภาษณ์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและแก้ไข 3. ปรับแก้ไขคำถามการสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นในครั้งนี้ มีเป้าหมายที่จะใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนบ้านรางพลับ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ เช่น วิธีการจัดการขยะในชุมชน การให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดการขยะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ และ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะ

4. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 คน คือ ผู้นำชุมชน 1 คน และชาวบ้าน 2 คน

5. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ 1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ 2. นัดหมายวันเวลาผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ 3. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวันและเวลาที่นัดหมาย

6. **การวิเคราะห์ข้อมูล** คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามลำดับดังนี้ 1. การจัดเตรียมข้อมูล ดำเนินการโดยนำเทปสัมภาษณ์ไปถอดออกมาเป็นตัวอักษร 2. การกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ ดำเนินการโดยอ่านข้อมูลอย่างคร่าว ๆ พร้อมกับกำหนดหน่วยการวิเคราะห์

ข้อมูล คือ ภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะ และแนวทางการจัดการขยะในชุมชน 3. การกำหนดหมวดหมู่และใส่รหัสข้อมูล ดำเนินการโดยอ่านข้อมูลอย่างละเอียดพร้อมกับกำหนดหมวดหมู่และกำหนดรหัสของข้อมูล 4. การนำข้อมูลที่ใส่รหัสมาทดลองเขียนดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ใส่รหัสไว้มาทดลองเขียนเพื่อตรวจสอบว่ารหัสข้อมูลมีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด 5. การกำหนดรหัสข้อมูลทั้งหมด เมื่อทราบว่ารหัสข้อมูลมีความสอดคล้องกัน คณะผู้วิจัยได้ใช้รหัสดังกล่าวเพื่อกำหนดรหัสในข้อมูลที่ยังไม่มีรหัส 6. การประเมินความสอดคล้องของรหัสข้อมูล ดำเนินการโดยตรวจสอบความสอดคล้องของรหัสข้อมูลอีกครั้งเพื่อป้องกันความผิดพลาด 7. การเขียนข้อสรุปจากข้อมูลที่ใส่รหัสไว้ ดำเนินการเขียนข้อสรุปการวิจัยจากข้อมูลที่ใส่รหัสไว้โดยใช้หน่วยการวิเคราะห์ คือ ภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะ และแนวทางการจัดการขยะในชุมชน เป็นโครงสร้างในการเขียน และอ้างอิงคำสัมภาษณ์เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะในชุมชนบ้านรางพลับ พบว่า ชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นชุมชนปลอดขยะ “Zero Waste” ได้รับรางวัลถ้วยพระราชทานฯ ประเภทชุมชนปลอดขยะ ในปี พ.ศ. 2562 ต่อมา ในวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2563 กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (สส.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) ได้เปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) ชุมชนบ้านรางพลับ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรชุมชน หลังจากที่ชุมชนบ้านรางพลับเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) จึงมีคณะเข้ามาศึกษาดูงาน ณ ชุมชนบ้านรางพลับอย่างต่อเนื่อง จะอย่างไรก็ตาม ก่อนที่ชุมชนบ้านรางพลับจะมีวันนี้ได้ชุมชนบ้านรางพลับได้ประสบปัญหาขยะเช่นเดียวกันกับชุมชนอื่น ๆ เพราะชุมชนบ้านรางพลับตั้งอยู่ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีโรงงานตั้งอยู่ถึง 700 แห่ง และมีจำนวนถังขยะมาก ฉะนั้น ถนนของชุมชนบ้านรางพลับจึงเป็นที่สัญจรของพนักงานโรงงานอยู่ประจำ พนักงานโรงงานมักจะนำขยะมาทิ้งลงในถังขยะของชุมชนบ้านรางพลับ จนทำให้ปริมาณขยะในถังขยะของชุมชนบ้านรางพลับเต็มอย่างรวดเร็วทำให้ขยะล้นออกมาจากถังบริเวณรอบถังขยะจึงสกปรก ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“เมื่อก่อนชุมชนเรามีถังขยะอยู่รอบชุมชนเลย ชุมชนเราเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และเป็นชุมชนทางผ่านของคนที่อยู่ในระหว่างเมืองกาญจน์ กับนครปฐม อำเภอบ้านโป่ง ซึ่งมีอุตสาหกรรมถึง 700 แห่ง คนที่อยู่ด้านใน เขาจะออกมาทำงานที่อำเภอบ้านโป่ง ซึ่งจะผ่านชุมชนเรา แล้วช่วงที่เขาผ่านด้านใน เขาอาจไม่มีเทศบาลที่มีการบริหารจัดการขยะ หรือ มีถังขยะนะครับ เขาก็ไม่มีที่ทิ้ง เขาก็จะนำขยะของเขาออกมาทิ้งที่ชุมชนที่มีถังขยะทางผ่าน นั่นคือ ปัญหามาให้ชุมชนเรา เนื่องจากมีถังขยะอยู่รอบชุมชนประมาณ 210 ใบ เขาจะมาใส่ที่ถังขยะเรา พอมันล้น มันก็จะวางอยู่ข้าง ๆ ตัวถังขยะ ทำให้ชุมชนเรามันดูไม่น่ามอง มันดูสกปรก”

2. การศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ พบว่า เมื่อชุมชนบ้านรางพลับประสบปัญหาขยะดังกล่าวข้างต้นชุมชนบ้านรางพลับจึงดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะโดยมีการดำเนินการดังนี้

2.1 การให้ความรู้ด้านการจัดการขยะ ผู้นำชุมชนบ้านรางพลับได้เชิญเจ้าหน้าที่ของเทศบาลมาอบรมให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs แก่ชาวบ้าน และในขณะเดียวกัน ผู้นำ

ชุมชนบ้านรางพลับ เมื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ผ่านหอกระจายข่าว จะให้ความรู้ด้านการจัดการขยะ แก่ชาวบ้านอยู่เสมอ ๆ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“แรก ๆ เทศบาลจัดประชุมแล้วก็สอนการคัดแยกขยะทั้ง 4 ประเภท คือทำเหมือนทำประชาคม การเรียกชาวบ้านมาดู มาศึกษาด้วยกันเนี่ยว่า การคัดแยกขยะต้องทำแบบนี้ ๆ แล้วก็มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อของเทศบาลซึ่งจะประชาสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนได้รับทราบด้วย”

2.2 การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ทำภาคีความร่วมมือกันเพื่อคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs และในขณะเดียวกัน ผู้นำชุมชนได้ขอความเมตตาจากพระสงฆ์ในวัดป่าสันติพุทธาราม เพื่อให้แนะนำชาวบ้านให้เห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะการจัดการขยะตามหลัก 3 Rs และในชุมชนบ้านรางพลับ มีการจัดการขยะ 4 ประเภทดังนี้ 1. ขยะอินทรีย์ เช่น ใบไม้ เศษอาหาร ชาวบ้านจะนำไปทำเป็นน้ำหมัก แต่มีชาวบ้านบางส่วนที่นำไปเลี้ยงแม่พันธุ์หมู 2. ขยะทั่วไป เช่น ถุงพลาสติก ซองกาแฟ ชาวบ้านจะใส่ขยะดังกล่าวลงในถุงผ้าหรือตะกร้าแล้วเอามาวางไว้ที่หน้าบ้านของตนเองทุกวันเพื่อให้รถของเทศบาลเก็บไปจัดการ 3. ขยะรีไซเคิล เช่น ขวดพลาสติก ชาวบ้านจะคัดแยกขยะรีไซเคิลไว้ขายเองเพื่อนำรายได้เข้าสู่ครัวเรือน แต่มีชาวบ้านบางคนนำมาบริจาคให้กับจุดรับบริจาคขยะรีไซเคิลของชุมชน 4. ขยะอันตราย เช่น หลอดไฟ ขวดสเปรย์ ชาวบ้านจะนำมาวางไว้ที่ศูนย์กลางของชุมชน เมื่อมีปริมาณมากพอรถเทศบาลจะมากับไปจัดการ

จะอย่างไรก็ตาม ในช่วงเริ่มต้นของการจัดการขยะในชุมชน ชาวบ้านบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ได้ให้ความร่วมมือ ฉะนั้น ผู้นำชุมชนจึงมุ่งมั่นจัดการขยะในชุมชนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านกลุ่มดังกล่าว พร้อมกันนั้น ผู้นำชุมชนได้พูดคุยทำความเข้าใจกับชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวเพื่อให้ชาวบ้านรู้สึกรักชุมชนของตนเอง และหวังให้ชาวบ้านออกมาทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนให้สะอาด ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“อันไหนใช้ได้ เราก็นำกลับมาใช้ซ้ำ อะไรที่มีประโยชน์ เราก็เอามาปลูกผัก อันไหนขายได้ก็ขาย ขยะอันตรายอย่างเดียวขายไม่ได้ ก็เอาไปไว้กลางหมู่บ้าน ศาลาบริจาค เค้าเอาขยะอันตรายไปไว้ที่นั่น เทศบาลพอได้เยอะ เดือนหนึ่งหรือครึ่งเดือน ถ้าเห็นเยอะพอสมควรเขาก็เก็บที่หนึ่ง เขาไม่เก็บรวมกันนะ เขาแยกไว้ต่างหาก” (นาง B 2, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

“บ้านป่ากลม ทำปุ๋ยหมัก บ้านป่าทองคัดแยกขยะโดยละเอียด คัดแยกขยะให้เหลือน้อยที่สุดในชุมชนของเรา” (นาง B 3, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

“ตอนที่เรามาใหม่ ๆ ถามว่าเราได้รับความร่วมมือ 100% ไหม คือยังไม่ 100% ซึ่งใหม่ ๆ เราจะได้จากแกนนำที่เขาร่วมกับผู้ใหญ่ ที่เขาร่วมกับประธานชุมชน ประมาณซัก 10-20 คน อันนั้นคือเราลงมือทำกันก่อน ลงมือทำกันแล้ว ค่อย ๆ ให้เขาเห็นว่าทำแล้วชุมชนได้ ไม่ใช่ว่าคนใดคนหนึ่งได้ เขาก็เริ่มขยับเข้ามาเรื่อย ๆ เขาก็เริ่มเห็นจริง ๆ อย่างผมกับผู้ใหญ่เคยเจอปัญหาว่า มีคนไปพูดว่าจะทำทำไม เดี่ยวผู้ช่วยผู้ใหญ่ มันจะได้หน้า อันนี้ผมได้ยินมาและเก็บไปคิด และนำไปพูดในที่ประชุมที่เทศบาล เห็นเขาอยู่ ผมพูดเลยว่าเวลาทำ เราทำ และประสบผลสำเร็จ เวลาได้รับรางวัล คุณเคยเห็นเขาประกาศชื่อผู้ใหญ่ไหม เขาไม่ได้เรียก เขาเรียกชื่อชุมชนบ้านรางพลับ ทุกคนก็จะอินกับชื่อชุมชนของเขามาก”

(นาย B 1, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2565)

3. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนดังนี้ 1. กิจกรรมโครงการบ้านติดดาวซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นพัฒนาชุมชนให้สะอาด ในช่วงการเริ่มต้นทำกิจกรรม ผู้นำชุมชนจะพิจารณาว่า บุคคลใดมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นประธานซอย คุณสมบัติของประธานซอยคือเป็นคนที่สามารถดึงคนอื่นเข้าร่วมกิจกรรมได้ เมื่อผู้นำชุมชนแต่งตั้งประธานซอยเสร็จเรียบร้อยแล้ว ประธานซอยและชาวบ้านในซอยนั้นๆ จะคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง จะดูแลพัฒนาซอยของตนเองให้สะอาด หาดินไม้ ดอกไม้มาปลูกเพื่อประดับซอยให้สวยงาม การดำเนินกิจกรรมโครงการบ้านติดดาวดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านในแต่ละซอยเกิดการแข่งขันกัน และยิ่งไปกว่านั้น ชาวบ้านจากซอยหนึ่งก็จะไปขอแรงจากชาวบ้านอีกซอยหนึ่ง ชาวบ้านในชุมชนบ้านรางพลับจึงเกิดความรักใคร่สามัคคีปรองดองกัน 2. กิจกรรมรณรงค์ลดถุงพลาสติก ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ชาวบ้านในชุมชนใช้ถุงผ้า ตะกร้าแทนถุงพลาสติก ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“เรามีซอยทั้งหมด 9 ซอย เรามีการทำงานตามหลักกระจายอำนาจ เราดูแล้วว่าคนที่นี่สามารถดึงคนในซอยมาร่วมงานกับเราได้ เราก็ให้เขาเป็นประธานซอย เพื่อร่วมกิจกรรมกับชุมชน เราให้ประธานซอยพัฒนาและดูแลของเขาเองเลย คือ เราไม่มีงบประมาณที่แบบว่า ซอยนี้เอาไปเท่านี้แล้วคุณต้องพัฒนาอย่างนี้ คือไม่มีเลย เพราะว่าแต่ละซอย เขาจะพัฒนาด้วยศักยภาพของเขาเอง ในซอยของเขา มันเป็นการแข่งขันระหว่างซอยกันนะครับ แต่ว่าเป็นการแข่งขันพัฒนาซอยให้สวย แต่ละซอยเขาจะแข่งกันให้สวยเลย มันจึงเกิดความรักความสามัคคี และเรามีกิจกรรมรณรงค์นะครับ ก็คือ การไปร้านค้าโดยใช้ถุงผ้า จะมีแลกแต้มจากร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ ถ้าคุณไม่รับถุง คุณก็เขียนคู่มือจับฉลากแล้วจะได้ของอะไรอย่างนี้ เป็นกิจกรรมของร้านค้าที่เข้าร่วมนะครับ”

4. การส่งมอบผลประโยชน์จากการจัดการขยะแก่ชาวบ้าน เป็นที่ทราบกันดีว่า ชุมชนบ้านรางพลับคัดแยกขยะครบ 4 ประเภท ฉะนั้น ชาวบ้านที่คัดแยกขยะรีไซเคิลแล้วไม่ขายเองจะนำขยะรีไซเคิลมาบริจาคที่จุดรับบริจาคขยะรีไซเคิลของชุมชน เมื่อปริมาณขยะมีเพียงพอต่อการจำหน่าย ผู้นำชุมชนจะขายขยะรีไซเคิลเหล่านี้แล้วนำรายได้ไปทำประโยชน์ให้กับชาวบ้านในชุมชน ได้แก่ 1. นำเงินไปช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง 2. มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็ก 3. จัดเป็นสวัสดิการให้แก่ชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ เมื่อชุมชนบ้านรางพลับเป็นชุมชนต้นแบบปลอดขยะและเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) ชุมชนบ้านรางพลับจึงมีคณะต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก ผู้นำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนจำหน่ายสินค้าแก่คณะศึกษาดูงาน เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ กล้วยฉาบ ถังหมักก๊าซโลก ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“ขวดพลาสติก กระดาษ คนที่เขาไม่ขาย เขาสามารถนำบริจาคให้กับชุมชนได้ เราไม่ได้ทำเรื่องธนาคารขยะนะครับ แต่เรามีจุดรับบริจาคขยะรีไซเคิลของชุมชน ก็จะอยู่กับทางชุมชนเลย คือมีสถานที่รองรับ คุณสามารถนำมาวางไว้ตรงนี้ได้ เพราะถ้าเยอะก็มีผู้ช่วยอีกท่านหนึ่ง เขาจะขายขยะรีไซเคิลที่เขามาบริจาคเงินที่ได้เอาไปใช้ในการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง เป็นทุนให้เด็ก หรือเยี่ยมอะไรต่าง ๆ เพื่อเป็นสวัสดิการให้คนในชุมชนครับ ถ้าเป็นรายได้เนะครับ จริง ๆ ทุกฐานมีรายได้หมด ไม่ว่าจะเป็นบ้านที่เขาใช้หลัก 3Rs ก็คือเขานำภาชนะมาปลูกต้นไม้ เวลาคณะมาศึกษาดูงาน เขาขายได้ค่อนข้างดีมากนะ ก็เป็นรายได้ก็อีกรายได้หนึ่ง ก็จะมีเรื่องทำกล้วยฉาบ เขาได้สาริตด้วยว่ามันมาจากเปลือกกล้วยของเขานะ แล้วก็มี หอม มีกระเทียม เขาก็ได้ขายแล้ว ถ้ารายได้ที่เห็นผลจริง ๆ ก็คือเรื่องนวัตกรรมถังหมักก๊าซโลก”

อภิปรายผลการวิจัย

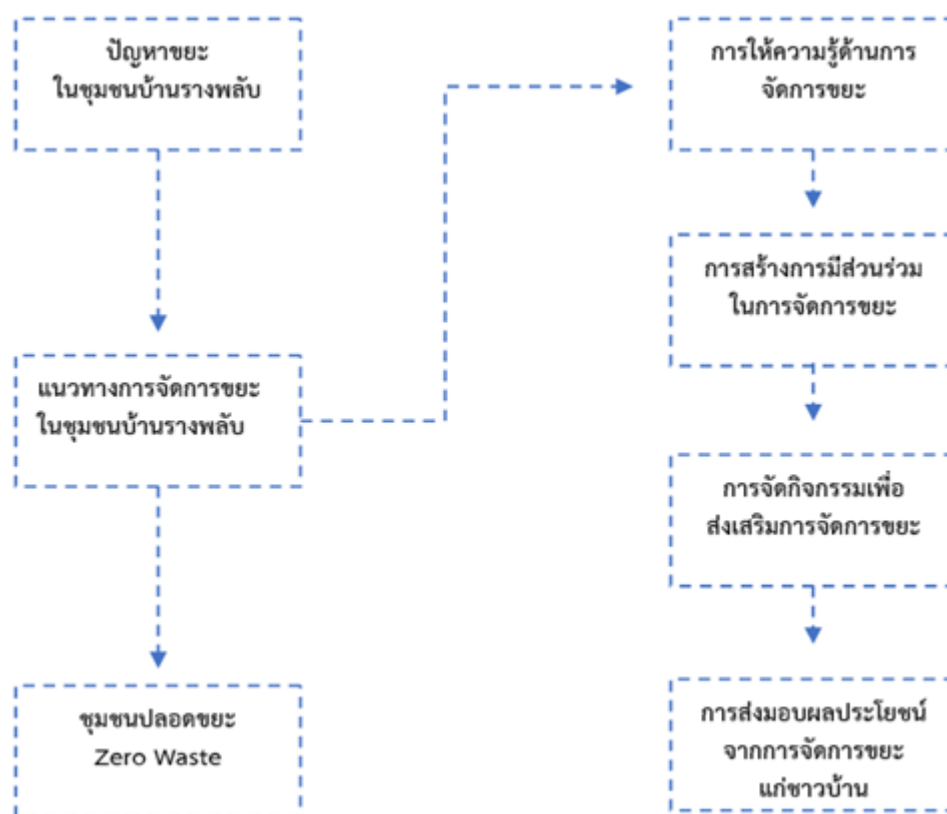
1. การศึกษาภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะในชุมชนบ้านรางพลับ พบว่า ในอดีตชุมชนบ้านรางพลับประสบปัญหาขยะเช่นเดียวกันกับชุมชนอื่น ๆ เพราะว่า ชุมชนบ้านรางพลับอยู่ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีซึ่งมีโรงงานตั้งอยู่ถึง 700 แห่ง ฉะนั้น ถนนของชุมชนบ้านรางพลับจึงเป็นที่สัญจรของพนักงานโรงงานอยู่ประจำพนักงานโรงงานมักจะนำขยะมาทิ้งลงในถังขยะของชุมชนบ้านรางพลับจนทำให้ถังขยะของชุมชนบ้านรางพลับเต็มอย่างรวดเร็วจนขยะล้นออกมาจากถังบริเวณรอบ ๆ ถังขยะจึงสกปรก ซึ่งการที่พนักงานนำขยะมาทิ้งลงในถังขยะของชุมชนบ้านรางพลับจนชุมชนมีปริมาณขยะจำนวนมากทำให้แนวคิดกองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพของกรมอนามัยที่ว่าขยะมูลฝอยนั้นมีปริมาณความผันแปรไปตามจำนวนประชากร เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะก็จะเพิ่มขึ้นด้วย มีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น และผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของสิทธิพร เขาคูน และคณะ ที่ว่า 1. ชุมชนไม่ทราบถึงผลกระทบของขยะต่ออนามัยและสิ่งแวดล้อมจึงนำไปทิ้งไว้โดยไม่มีการคัดแยกขยะส่งผลให้ขยะเน่าเหม็นเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย และเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่งามสำหรับชุมชน 2. ชุมชนขาดการจัดตั้งแกนนำกลุ่มภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการขยะแบบ 3 Rs และไม่ทราบถึงประโยชน์ในการคัดแยกขยะ และ 3. ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจถึงผลกระทบของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและขยะอันตราย ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม

2. การศึกษาแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ พบว่า เมื่อชุมชนบ้านรางพลับประสบปัญหาขยะดังกล่าวข้างต้น ชุมชนบ้านรางพลับ จึงดำเนินการเพื่อพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะโดยดำเนินการดังนี้ 1. การให้ความรู้ด้านการจัดการขยะ คือ ผู้นำชุมชนบ้านรางพลับได้เชิญเจ้าหน้าที่ของเทศบาลมาอบรมให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs แก่ชาวบ้าน และให้ความรู้ด้านการจัดการขยะแก่ชาวบ้านผ่านหอประชาสัมพันธ์ของชุมชน 2. การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ คือ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ทำกฎกติการ่วมกันเพื่อคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs และพระสงฆ์มีบทบาทในแง่ของการแนะนำชาวบ้านให้เห็นความสำคัญของการจัดการขยะ ซึ่งในชุมชนบ้านรางพลับ นั้นได้มีการจัดการขยะ 4 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย 3. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะ คือ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ร่วมกันจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ กิจกรรมโครงการบ้านติดดาว และกิจกรรมรณรงค์ลดถุงพลาสติก 4. การส่งมอบผลประโยชน์จากการจัดการขยะแก่ชาวบ้าน คือ ชาวบ้านที่คัดแยกขยะรีไซเคิลแล้วไม่ขาย จะนำขยะรีไซเคิลมาบริจาคที่จุดรับบริจาคขยะรีไซเคิลของชุมชน ผู้นำชุมชนจะขายขยะรีไซเคิลเหล่านี้แล้วนำรายได้ไปทำประโยชน์ให้กับชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนจำหน่ายสินค้าแก่คณะศึกษาดูงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ ที่ว่า ชุมชนบ้านสวัสดิ์ประสบความสำเร็จด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามโครงการชุมชนปลอดขยะ Zero Waste โดยใช้การบริหารจัดการขยะตามหลักการบริหารจัดการ 4M's ชุมชนบ้านสวัสดิ์เมื่อได้ดำเนินการตามหลักการบริหารการดังกล่าวแล้ว ทางชุมชนจึงมีแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยแบ่งแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. ขยะอินทรีย์ 2. ขยะรีไซเคิล 3. ขยะทั่วไป 4. ขยะอันตราย ชุมชนได้ปฏิบัติตามแนวทางการบริหารจัดการขยะตามหลัก 3 Rs เพื่อลดปริมาณขยะ คือ การจัดระบบการรีไซเคิล หรือการรวบรวมเพื่อนำไปสู่การแปรรูปนำมาใช้ใหม่ ได้แก่ 1. Reduce (คิดก่อนใช้) 2. Reuse (การใช้ซ้ำ) และ 3. Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) ชุมชนบ้านสวัสดิ์ประสบความสำเร็จและกลายเป็นชุมชนปลอดขยะอย่างสมบูรณ์ก็เพราะคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ช่วยกันลดปริมาณขยะ และสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังรู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันชัย พรหมสิทธิ์ ที่ว่า 1. การจัดการขยะที่ประสบผลสำเร็จของ

พื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มจาก 1. ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีนโยบายในการจัดการขยะที่ชัดเจน มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อเข้ามาดำเนินงานร่วมกัน 2. หน่วยงานภาครัฐต้องมีแผนงานและงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมลดปริมาณขยะ โดยจะต้องมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน และมีการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะเพื่อจะได้นำรูปแบบวิธีการของพื้นที่นั้นๆ มาใช้ในพื้นที่ของตน 3. ภาคประชาสังคม ต้องมีการสร้างกฎระเบียบขึ้นสำหรับใช้ในพื้นที่ เพื่อสร้างความสามัคคี ปลุกจิตสำนึกสาธารณะ และสร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลดปริมาณขยะ และกิจกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะตามหลักบวร 2. การจัดการขยะ Recycle ในอดีตที่ผ่านมาชาวบ้านนั้นสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนในการขายขยะด้วยตัวเอง แต่ผลจากการวิจัยปัจจุบันพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำขยะมาบริหารจัดการผ่านตัวแทนอย่างเป็นระบบ โดยนำรายได้มาประกันอุบัติเหตุของสมาชิกในชุมชน และนำเงินรายได้มาซื้อของขวัญในงานปีใหม่สงกรานต์

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับ

ภาพดังกล่าว อธิบายได้ว่า ชุมชนบ้านรางพลับประสบปัญหาขยะ ได้แก่ ปริมาณขยะที่มีจำนวนมาก ถึงขยะในชุมชนเต็มอย่างรวดเร็วเพราะพนักงานโรงงานนำขยะมาทิ้งลงในถังขยะของชุมชนบ้านรางพลับบริเวณรอบๆ ของถังขยะสกปรกเพราะขยะล้นออกจากถัง ทำให้ภูมิทัศน์ไม่สวยงาม ดังนั้น ชุมชนบ้านรางพลับจึงแก้ไขปัญหาขยะดังกล่าวด้วยการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1. การให้ความรู้ด้านการจัดการขยะแก่ชาวบ้าน 2. การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ 3. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะ 4. การส่ง

มอบผลประโยชน์จากการจัดการขยะแก่ชาวบ้านในชุมชนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาขยะตามขั้นตอนดังกล่าว ทำให้ชุมชนบางรางพลับเป็นชุมชนปลอดขยะ “Zero Waste” มีการบริหารจัดการขยะอย่างครบวงจรที่ยั่งยืน ในปี พ.ศ. 2562

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้นำชุมชนในชุมชนต่าง ๆ สามารถนำแนวทางการจัดการขยะในชุมชนบ้านรางพลับที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนของตน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการขยะในชุมชนสลัม ทั้งนี้ เพื่อที่แนวทางดังกล่าวจะเป็นแนวปฏิบัติที่ดีให้กับชาวบ้านในชุมชนสลัม

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการจัดการขยะในกรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.) คู่มือ การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรณีการจัดการขยะมูลฝอย สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ม.ป.ท., ราชภัฏธนบุรี ราชภัฏธนบุรี และคณะ. (2563). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสวัสดิ์ ตำบลกลันตา อำเภอมะนัง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารปัญญา*, 27(1), 59.
- สิทธิพร เขาค้อน และคณะ. (2564). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการขยะชุมชนฐานราก: องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 185-186.
- สันชัย พรหมสิทธิ์. (2562). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 9(1), 67.
- ไทยพับลิก้า. (2564). บ้านหนองไม้เผ่า จังหวัดราชบุรี เปลี่ยนวิกฤติขยะล้นสู่ต้นแบบชุมชนจัดการขยะยั่งยืน. ไทยพับลิก้า. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2021/05/circular-economy-ebmo-scg-14-05-2564> สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2566.
- GreenGreen Network. (26 สิงหาคม 2564). ขยะไม่มีที่อยู๋. Green Network. แหล่งที่มา: <https://www.greennetworkthailand.com> สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2566.คม นาคม 2566.August 26, 2019), ขยะอยู่